LAUSUNTO

Helsinki 2.5.2017

Tulevaisuusvaliokunta

Eduskunta

Viite: Asiantuntijakuuleminen tulevaisuusvaliokunnassa keskiviikkona 03.05.2017 klo 9

Asia: VNS 1/2017 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti

Teema: Miten voidaan edistää kestävää hyvinvointia? Miten kestävää kehitystä voidaan edistää hyvinvointitalouden ja -palveluiden avulla?

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 217 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 68 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n pääekonomistin Jussi Ahokkaan lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: Pääekonomisti Jussi Ahokas, jussi.ahokas@soste.fi, puhelin 050 308 6870

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

Yhteenveto

- Kestävän kehityksen saavuttamiseksi kaiken yhteiskuntapolitiikan visioksi on asetettava globaalisti, alueellisesti ja paikallisesti kestävä kehitys ja tämän vision mukaista maailmaa on tavoiteltava rohkeasti (Kestävä kehitys kaikissa politiikoissa).
- Kestävä kehitys edellyttää monilla yhteiskunnan osa-alueilla radikaalia politiikkaa, uudenlaisten politiikkavälineiden käyttöönottoa ja nykyisten politiikkavälineiden määrätietoisempaa käyttöä.
- Agenda2030 -toimenpideohjelma luo hyvän pohjan laaja-alaiselle yhteistyölle. Hallituksen tehtävä on mahdollistaa sen suuntainen toiminta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.
- Ekologinen, taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys ovat keskinäisriippuvaisia ja kestävän hyvinvoinnin osatekijöitä.
- Hyvinvointitalouden näkökulmasta yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentäminen sekä paikallisesti, alueellisesti että globaalisti on välttämätön edellytys kestävälle kehitykselle ja hyvinvoinnille.
- Kestävä hyvinvointi luodaan hyvinvointi-investoinneilla, jotka edistävät osallisuutta, vähentävät eriarvoisuutta, synnyttävät kestäviä tuotannollisia rakenteita, luovat uusia innovaatioita sekä vahvistavat taloudellista toimeliaisuutta.
- Suomessa tulevaisuudessakin kestävän hyvinvoinnin kannalta keskiössä on hyvätasoinen ja kaikkien saavutettavissa oleva hyvinvointipalvelujärjestelmä, joka takaa korkean koulutuksen, terveyden ja hyvinvoinnin kannalta riittävät voimavarat sekä viihtyisän ja turvallisen elinympäristön.

Kestävän kehityksen visio ja politiikka

Globaalin ja alueellisen kestävän kehityksen tavoittelu on 2000-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä tärkeämpi yhteiskunnallinen tavoite kuin koskaan aikaisemmin. Ilmastonmuutos, alueelliset ympäristökriisit, taloudelliset ja sosiaaliset kriisit sekä sotilaalliset jännitteet, konfliktit ja sodat ympäri maailmaa muodostavat tänä päivänä valtavan haasteiden vyyhdin. Ihmiskunnalta edellytetään nopeaa suunnanmuutosta, jotta paluu positiivisemmalle ja kestävälle yhteiskunnalliselle kehitysuralle olisi mahdollinen.

Jotta suunnanmuutos olisi mahdollinen, tarvitaan tällä hetkellä vahvaa visiota kestävän kehityksen polusta: tiekarttaa, jonka avulla käsillämme olevat kriisit voidaan selättää ja tulevaisuus rakentaa kestävälle pohjalle sekä ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti että sosiaalisesti. Tarvitsemme nyt globaalia kestävän kehityksen liikettä, johon mahdollisimman suuri osa valtioista ja ihmisistä liittyy mukaan.

Valtioilla on merkittävä rooli tällaisen liikkeen synnyttämisessä ja sen tukemisessa. Jos tietyssä valtiossa onnistutaan muodostamaan yhteisesti jaettu visio kestävästä kehityksestä, joka otetaan kaiken yhteiskuntapolitiikan päämääräksi, parantaa tämä kestävän kehityksen edellytyksiä. Myös Suomessa tulee pyrkiä tällaisen vision muodostamiseen.

Visiota kohti kuljettaessa yhteiskuntapolitiikkaa on alettava tehdä kestävän kehityksen ehdoilla. Tämä tarkoittaa yhteiskuntapolitiikan tasolla sitä, että kestävän kehityksen tavoitteet tuodaan osaksi kaikkia politiikkoja. Toisin sanoen kaikkia yhteiskunnallisia reformeja sekä olemassa olevaa lainsäädäntöä ja yhteiskunnan rakenteita arvioidaan rohkeasti ja kriittisesti kestävän kehityksen näkökulmasta.

On selvää, että kestävä kehitys edellyttää monilla yhteiskunnan osa-alueilla radikaalia politiikkaa, jota ei ole aikaisemmin välttämättä uskallettu edes ehdottaa julkisessa keskustelussa. Kestävän kehityksen saavuttamiseksi tarvitaan uudenlaisten politiikkavälineiden käyttöönottoa mutta myös nykyisten politiikkavälineiden määrätietoisempaa käyttöä. Esimerkiksi yritystukia voidaan hyödyntää siten, että ne ohjaavat yritysten toimintaa kestävän kehityksen vision mukaiseksi: muuttamalla yritystukien painopistettä niin, että ympäristölle haitallisia tukia vähennetään ja osatyökykyisten työllistymistä edistäviä tukia lisätään, voidaan talouden rakenteita muuttaa konkreettisesti kestävämmiksi sekä ekologisesti että sosiaalisesti.

YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030 luo hyvän pohjan laaja-alaiselle yhteistyölle ja kestävän kehityksen liikkeen tukemiseksi. Hallituksen tehtäväksi jää mahdollistaa sen suuntainen toiminta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

Valtioneuvoston selonteko toimintaohjelmasta esittää keinoja ja toimintatapoja, joilla Suomi pyrkii tulevina vuosina ja vuosikymmeninä edistämään kestävää kehitystä. Vaikka selonteon ehdotuksissa on paljon hyviä linjauksia, monet niistä on nostettu suoraan olemassa olevista politiikkaohjelmista, joissa kestävän kehityksen näkökulma ei ole ollut ensisijainen ja jotka eivät nojaa kestävän kehityksen visioon. Tämän vuoksi selonteon ehdotuslista ei ole riittävän rohkea, kunnianhimoinen ja määrätietoinen kestävän kehityksen edistämiseksi.

Keskeistä sekä selonteossa esitettyjen ehdotusten, että muiden Agenda2030 toimintaohjelmaan liittyvien ehdotusten kannalta on se, että niitä aletaan edistää aktiivisesti yhteiskuntapolitiikassa lähitulevaisuudessa. Hallitusohjelmassa ja valtioneuvoston viimeaikaisissa linjauksissa kannustetaan kokeilutoiminnan lisäämiseen. Kokeilut voisivat olla keskeinen tapa edistää Agenda2030-tavoitteiden konkretisoitumista toiminnaksi ja muutokseksi. Viime vuosikymmeninä erilaisia kestävään kehitykseen liittyviä juhlallisia julistuksia on annettu lukuisia, mutta siitä huolimatta yhteiskuntapolitiikalla ei ole pystytty estämään uusia vakavia kriisejä eikä kääntämään yhteiskunnallista kehitystä kestävälle uralle. On korkea aika siirtyä sanoista tekoihin.

Hyvinvointitalous ja kestävä hyvinvointi

Hyvinvointitalous on järjestölähtöinen tulevaisuuskäsite, jonka tavoitteena on tuoda esiin hyvinvoinnin tuottamisen moniulotteisuutta sekä hyvinvoinnin ja taloudellisen toiminnan välistä vuorovaikutusta. Lisäksi hyvinvointitalous voidaan ymmärtää konkreettisena talousmallina, jonka visiointi avaa yhteiskuntaan ja yhteiskuntapolitiikkaan uudenlaisia näkökulmia.

Hyvinvointitalouden visiossa kaikille ihmisille luodaan yhdessä hyvän elämän edellytykset. Hyvinvointitaloudessa hyvä elämä ymmärretään subjektiivisena kokemuksena. Hyvän elämän edellytyksenä on hyvinvointi. Hyvinvointi puolestaan on tavoiteltava ihmisen fyysinen, henkinen, hengellinen ja sosiaalinen tila. Hyvinvointi edellyttää riittäviä voimavaroja, mielekästä tekemistä ja osallisuutta. Ihmisten hyvinvoinnista ja hyvästä elinympäristöstä muodostuu yhteisön hyvinvointi. Hyvinvointitalouden visiossa talous on yksi viitekehys, jossa hyvinvointia yhdessä tuotetaan.

Hyvinvointitalousajattelussa kestävä kehitys on peruslähtökohta. Hyvinvointitaloudessa hyvinvointi on kestävää hyvinvointia. Ekologinen, taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen kestävyys ovat hyvinvointitalouden visiossa keskinäisriippuvaisia kestävän hyvinvoinnin osatekijöitä. Hyvinvoinnin tavoittelussa on siis tunnistettava

- ekologiset rajoitteet,
- rakennettava vakaata ja vaurasta taloutta,
- panostettava moniarvoisen kulttuurin kukoistamiseen sekä
- vaalittava sosiaalista yhdenvertaisuutta, vapautta ja osallisuutta.

Eriarvoisuuden vähentäminen kestävän kehityksen edellytyksenä

Hyvinvointitalouden näkökulmasta yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentäminen sekä paikallisesti, alueellisesti että globaalisti on välttämätön edellytys kestävälle kehitykselle ja hyvinvoinnille. Suuret terveyserot, tulo- ja varallisuuserot, erot vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksissa ja muissa hyvinvoinnin voimavaroissa haastavat kaikkia kestävyyden osa-alueita.

Esimerkiksi, mitä enemmän köyhyyttä ja huono-osaisuutta yhteiskunnassa esiintyy, sitä enemmän kulutus ohjautuu ekologisesti kestävän kehityksen kannalta huonompiin valintoihin. Suuret sosiaaliset erot, kulttuurinen ulossulkeminen ja päätöksentekoon osallistumisen rajoittaminen ovat uhka sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyden eli viime kädessä yhteiskuntarauhan kannalta. Viime vuosina on kiinnitetty (esim. IMF ja OECD) myös enenevissä määrin huomiota siihen, että eriarvoisuus vaikuttaa negatiivisesti taloudelliseen kasvuun ja sitä kautta mahdollisesti myös taloudelliseen kestävyyteen.

Hyvinvointi-investoinnit luovat kestävää hyvinvointia

Hyvinvointitalouden visiossa kestävä hyvinvointi luodaan hyvinvointi-investoinneilla, jotka

- edistävät osallisuutta,
- vähentävät eriarvoisuutta,
- synnyttävät kestäviä tuotannollisia rakenteita,
- luovat uusia innovaatioita sekä
- vahvistavat taloudellista toimeliaisuutta.

Hyvinvointi-investointien yhteydessä investointi tarkoittaa resurssien käyttöä tänään siten, että tulevaisuudessa saavutetaan suurempi hyvinvointi (ks. määritelmä edellä). Hyvinvointi-investoinneissa hyvinvointi on sekä päämäärä että tulevaa hyvinvointia synnyttävää pääomaa.

Kestävää kehitystä ja kestävää hyvinvointia tukevia konkreettisia hyvinvointi-investointeja ovat esimerkiksi koulutukseen ja osaamispääomaan investoiminen. Taloudellisten innovaatioiden ja kilpailukyvyn lisäksi koulutus mahdollistaa tietoisuuden lisääntymisen globaalista kestävästä kehityksestä ja siihen vaikuttavista kulutusvalinnoista. Lisäksi hyvä koulutus mahdollistaa myös paremman tulotason, tasaisemman tulonjaon ja sitä kautta eettisempien kulutusvalintojen tekemisen. Erityisesti Suomessa pitäisi panostaa yhä enemmän koulutukseen, joka on viimeisten vuosikymmenten aikana ollut ehdoton vahvuus yhteiskunnassamme.

Viime kädessä eettinen kuluttaminen edellyttää kuitenkin energiavallankumousta. Keskeiset kestävää hyvinvointia edistävät investoinnit liittyvätkin energiantuotantotapoihin mutta myös energian varastoimiseen ja energian käytön vähentämiseen. Tärkeitä investointeja ovat ekologisen kestävyyden kannalta myös liikenneinvestoinnit, rakennusinvestoinnit sekä luonnon monimuotoisuutta ylläpitävät investoinnit.

Yksi keskeinen hyvinvointi-investoimisen kohde kestävän hyvinvoinnin kannalta on osallisuus. Hyvinvointi-investoinnit osallisuuteen ovat käytännössä työllisyyttä, vaikuttamisen mahdollisuuksia ja kriittistä tietoisuutta lisääviä panostuksia. Koulutus on myös osallisuuden näkökulmasta keskeinen käytännön investointikohde. Osallisuuden lisääntyessä yhteiskunnassa yhä useampi ihminen on tärkeä ja kokee itsensä tärkeäksi elinyhteisössään ja osallistuu aktiivisesti sen rakentamiseen paremmaksi mutta samalla kestävämmäksi.

Olemassa olevista rakenteista Suomessa tulevaisuudessakin kestävän hyvinvoinnin kannalta keskiössä on hyvätasoinen ja kaikkien saavutettavissa oleva hyvinvointipalvelujärjestelmä, joka takaa korkean koulutuksen, terveyden ja hyvinvoinnin kannalta riittävät voimavarat sekä viihtyisän ja turvallisen elinympäristön kaikille. Järjestelmän päivittäminen ja edelleen kehittäminen edellyttävät kuitenkin jatkuvasti uusia hyvinvointi-investointeja, joita on tehtävä hyvinvointitalouden sekä kestävän kehityksen visioihin nojaten. Hyvinvointi-investoinnit eivät saa kuitenkaan rajoittua ainoastaan kansallisvaltion rajojen sisäpuolelle, vaan Suomen yhteiskuntapolitiikassa on kannettava tulevaisuudessa entistä enemmän aitoa globaalia vastuuta.

Monien tärkeiden hyvinvointi-investointien toteuttaminen edellyttää poliittista rohkeutta ja jopa radikaaliutta. Monesti kestävää hyvinvointia kannattaa tavoitella jopa lyhyen tähtäimen kustannuksista välittämättä. Erityisesti ennaltaehkäisevät investoinnit sekä interventiot lapsiin ja perheisiin ovat panostuksia, jotka tuottavat hyvinvointia sekä taloudellisia hyötyjä vasta pitkän ajan kuluttua. Siksi hyvinvointi-investoiminen vaatii uskoa ja luottamusta positiivisten tulosten syntymiseen.